

Григорій Пежанський (1860–1925)

Григорій Пежанський – видатний український архітектор, ім'я і діяльність якого призабуті сьогодні.

Народився Г. Пежанський у селі Пчани нині Жидачівського району Львівської області. Закінчив гімназію у Стрию; архітектурне відділення Львівської політехнічної школи; Цісарсько-кайзерівський інститут у Відні, де отримав диплом інженера-архітектора. Розпочавши роботу в Львівському магістраті, згодом перейшов на державну службу в намісництво, де працював радником із будівництва до 1924 р. Член Політехнічного товариства у Львові у 1888–1890 рр., а від 1893 р., від 1896 р. мав статус «пожиттєвого члена». 1895 р. обраний до правління Товариства. Один із засновників Українського технічного товариства, протягом деякого часу його голова. Директор Страхового товариства “Дністер” (із 22 листопада 1917 до 1918 р.). Відвідував засідання НТШ, Українське педагогічне товариство, член Кураторії Народного дому та Ставропігійського інституту у Львові. Член журі конкурсу на проект будівлі Львівського університету (1913). Помер у Львові, похований на Личаківському цвинтарі (поле № 75).

На думку сучасної мистецтвознавчої польської критики, Григорій Пежанський належав до першої хвилі українських архітекторів, що займались пошуками традиційних національних виявів, що привело до появи українського стилю.

Григорій Пежанський був радником під час будівництва українських установ у Львові й численних народних домів.

Крім того, Григорій Пежанський виготовив багато планів народних домів, будинків для українських установ та церков. Водночас, він сприяв спорудженню будівель театральних і музичних закладів.

Першою такою будівлею, пов'язаною із українською музикою і театром, до спорудження якої долучився Г. Пежанський, був Народний дім при вулиці Вірменській, який спроектували С. Гавришкевич і В. Шмідт у 1857 р.

Наступною епохальною спорудою, до якої були причетні Іван Левинський та Григорій Пежанський, був будинок Руського (Українського) театру. Запропонував побудувати його Юліан Лаврівський у 60-ті роки ХІХ ст.

Григорій Пежанський долучився до підготовки планів будівлі Українського театру.

Вже в 1910 р. група під керівництвом Івана Левинського виготовила плани і макет Українського театру і презентувала його на загальнопольській архітектурній виставці. Однак цю роботу гальмував опір консервативно налаштованої частини польського населення Львова та Галичини.

Григорій Пежанський був причетний до спорудження будинку Музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові. Плани для будівництва інституту виготовили І. Левинський та архітектори його бюро. Зводили будинок у 1913–1916 рр.

Музичний інститут ім. М. Лисенка відіграв надзвичайну роль у житті українського мистецького середовища.

Після періоду визвольних змагань українського народу і їхньої поразки українська громадськість звернула увагу на мистецьку сферу.

Серед різнобічних поривань у Львові з 1921 р. ширився рух за український театр. Спочатку театральними справами у Львові займалося товариство “Українська бесіда”. У Львові розгорнулася небачена кампанія з підтримки українського театрального руху.

Першими беззастережно підтримали цю нову українську ідею не тільки українські актори, але і представники мистецьких кіл – архітектори, художники, музиканти, а також священики тощо.

У 1923 р. відбулись установчі збори нового товариства – кооперативу “Український театр”, його директором став О. Дрималик, який розгорнув енергійну діяльність. До товариства долучалось все більше українців.

На початках цієї видатної акції членами кооперативу “Український театр” були Г. Пежанський, І. Туркевич, М. Стефанівський. Пізніше до Товариства увійшли М. Галівей, О. Межалський, вступивши у кооператив “Український театр”.

Подальший розвиток кооперативу “Український театр” перервали події перед Другою світовою війною.

Протягом майже 50 років Григорій Пежанський боровся за українські музично-театральні комплекси, і його місце у цих процесах необхідно належно оцінити сьогодні.

Григорій Пежанський займався будівництвом і у сфері спортивного українського життя. Йому належить честь спорудження першого в Україні футбольного стадіону в 1894 р. на площах Крайової виставки у Львові. З цієї споруди розпочалось поширення футболу на українських землях та східноєвропейських територіях у ХХ ст.

Hryhorii Pezhanskyj (1860–1925)

First of all, it should be noted that Hryhorii Pezhanskyj was an outstanding Ukrainian architect who is almost forgotten at present as well as his architectural work.

H. Pezhanskyj was born in the village Pchany, now Zhydachiv district, Lviv region. He graduated from the gymnasium (high school) in Stryi, the architectural department of the Lviv Polytechnic School, and the Imperial and Royal Polytechnic Institute in Vienna where he received his diploma of engineer-architect. H. Pezhanskyj started working in Lviv magistrate, then he joined the civil service in the Viceroyalty, where he worked as advisor in construction until 1924. He was a member of the Polytechnic Society in Lviv during 1888–1890 and from 1893, having the status of "a lifetime member" from 1896. In 1895 he was elected to the Board of Directors of the Society. He was one of the founders of the Ukrainian Technical Society, serving as its head for some time. His activities also included those of Director of the Dniester insurance company (from 22 November 1917 to 1918), a visitor to the Shevchenko Scientific Society, and to the Ukrainian Pedagogical Society, a member of the Curatorias of the People's House and of the Stauropegeion Institute in Lviv, and a member of the jury for the building project of Lviv University (1913). H. Pezhanskyj died in Lviv and was buried in the Lychakiv cemetery, field number 75.

According to modern Polish art-criticism Hryhorii Pezhanskyj belonged to the first wave of Ukrainian architects involved in the search for Ukrainian traditional expressions, which led to the Ukrainian style. Hryhorii Pezhanskyj was a consultant in the construction of buildings for Ukrainian institutions in Lviv and numerous People's Houses.

In addition, Hryhorii Pezhanskyj designed a lot of People's Houses, buildings for Ukrainian institutions and churches. He also promoted the construction of theaters and musical facilities. The People's House in the Armenian Street designed by S. Havryshkevych and W. Schmidt in 1857 was the first such building related to Ukrainian music and theater with H. Pezhanskyj's contribution.

The Rus (Ukrainian) theater building was another landmark structure erected with Ivan Levynskyi's and Hryhorii Pezhanskyj's participation. The idea to build the theater was suggested by Julian Lavrivskyi in 1860s.

Hryhorii Pezhanskyj was involved in preparing plans to build the Ukrainian theater. It was in 1910 that a group of designers led by Ivan Levynskyi produced blueprints and a scale model of the Ukrainian theater

and presented it to the General Polish architectural exhibition. All this work faced resistance from the conservative-minded part of the Polish population of Lviv and Galicia.

Hryhorii Pezhanskyj participated in the construction of the M. Lysenko Institute building in Lviv. The blueprints for the Institute facilities were drawn up by I. Levynskyi and architects of his office. The building was constructed during 1913–1916. The M. Lysenko Musical Institute played a crucial role in the life of the Ukrainian artistic community.

The Ukrainian community drew attention to the artistic sphere after a period of national liberation struggle that ended in defeat. A movement for a Ukrainian theater was launched in 1921 among other aspirations. It was the *Ukrainska Besida* society that took care of theatrical activities in Lviv in the very beginning.

An unprecedented campaign was waged in Lviv in support of Ukrainian theater feelings. The new Ukrainian idea was supported unconditionally from the very beginning not only by Ukrainian actors, but simply by people of art: architects, artists, priests, musicians etc.

H. Pezhanskyj, Ivan Turkevych and M. Stefanivskyj were among the first members of the Ukrainian Theater cooperative that started the outstanding project. M. Halivej and Olexandr Mezhalskyj followed suit and joined the Ukrainian Theater cooperative. The constituent assembly of the new company, the Ukrainian Theater cooperative, was convened in 1923. More and more Ukrainians joined the company. O. Drymalyk was the Director of the cooperative in 1923. He carried out energetic activities. Further development of the Ukrainian Theater cooperative was interrupted by the events before the Second World War.

Hryhorii Pezhanskyj struggled for Ukrainian musical and theatrical facilities for more than 50 years, and his role in those processes must be properly appreciated today.

At the same time Hryhorij Pezhanskyj was little known as the master builder in the area of Ukrainian sports life. He is credited with the construction of Ukraine's first football stadium that was built in 1894 on the grounds of the General National Exhibition of Galicia in Lviv. This construction was the beginning of the football age in the Ukrainian lands and Eastern European territories in the 20th century.